

streeks aan de orde behoeven te komen, zoodat men of ze buiten doelstelling en dus statuten houden kan, of het verschil in eerlijke afspraken, b.v. omtrent invloedssferen, ingeval het toch actueel belang krijgen mocht, verdisconteren kan. Indien diegenen, die ons van allen invloed probeerden te berooven, stonden voor wat ze hebben beleden en gedaan, en daarbij bleven, consequent, we konden samenwerken, — op afspraak. Maar nu ze al maar door zelf verloochenen wat ze zeiden, en de gronden van hun „vonnissen” zelf stuk voor stuk onaannemelijk laten blijken, en toch maar alles zoo laten, nu krijgen we de zekerheid, dat er in zulken stand-van-zaken met hen geen afspraken te maken zijn, en dat we staan voor een schandaal, inplaats van voor een rechtspleging. Als men daar niet meer voor wakker worden wil, welnu, laat ons dan verklaren, dat wij alleen een Partij, zooals Kuyper ze aangekondigd heeft, willen kennen, die levensgemeenschap is. Omdat ze (politieke-) belijding en levensgemeenschap is. Mogen we, ter illustratie van ons gevoelen, dat er met ons maar wat gesold is, O. verwijzen naar ons artikelje in antwoord op ds K. Fernhout? 't Is maar een greep geweest uit het vele materiaal. En als O. zegt:

Binnen partijverband is ruimere samenwerking mogelijk dan in de Kerk. Een praktijk van meer dan 50 jaren in allerlei inter-kerkelijke organisaties heeft deze zienswijze bevestigd. Men zie in de opwinding van het ogenblik die praktische ervaring niet voorbij. Wij zijn daarin onnoemelijk gezegend, ondanks een zondige kerkelijke gedeeldheid.....

dan antwoorden wij: binnen de partij is geen „ruimere”, doch een andere samenwerking mogelijk dan in de kerk. Maar het moet samen-werking zijn, van gelijk bestelden, die niet het gevoel hebben, dat er met Christus' recht gespeeld is, en dat zijzelf de inzet van dat spel geworden zijn, omdat men niets tegen hen kon vinden — zie de achteraf bespottelijk gebleken vragen, in 1944 aan ondergeteekende gesteld — en toch wou doorzetten. Zoo iets heeft met „opwinding van het ogenblik” niets te maken, o O. En ik zou U raden, het psychologisisme, waarmee men heel de zaak probeert af te wimpelen, maar eens te laten varen. Als U werkelijk meent, dat een man als prof. Greijdanus, die — dit mag ik wel zeggen — een bepaalde conclusie van Amersfoort vooral niet verzacht wilde zien, aan „opwinding van het ogenblik” lijdt, dan hebt U er weinig van begrepen. Maar wat ons in verband met onze ambtelijke roepingsbeseffen (want we hebben niet voor de grap of voor het decorum in 1933 de roeping naar Kampen opgevolgd, en niet voor niets hebben ettelijken hun publieke ambt aanvaard, die thans met ons mee worstelen voor de sancering van ons confessionele leven) wat ons de vraag, of we in een levensgemeenschap met vroegere vrienden kunnen blijven, doet stellen, dat is dit: op de grofst manier kunnen we mishandeld worden, wij, als onteerbare slachtoffers van een hiërarchisch drijven, terwijl menschen als gij ons nooit deswege de „opwinding” ook maar voor één „ogenblik” laat zien als ook bij u nog mogelijk. Er zijn er ettelijken, die geen moment „opgewonden” werden, toen men ons kerkelijk „behandelde”. Nu we de politiek gaan aanroeren, nu worden ze misschien „opgewonden”. Maar wij zijn eerst kerkelijk geboren en getogen, en pas daarna politiek toegerust. Want wij maken van de kerk geen partij. Maar evenmin maken wij wat in de kerk bezworen wordt als de wil van God tot een bagatel voor de partij. Daarom laten wij ons niet „van de wijs brengen” door politiek „enthousiasme”. O. schrijft:

De A.R. partij vervolgde onder dit alles rustig hare weg. Zij tone waardering voor de principiële bezinning op fundamentele vragen. Zij schenke daaraan op passende wijze aandacht in woord en geschrift. Maar zij late zich niet van de wijs brengen door kerkelijk enthousiasme. Haar roeping is niet, om spreektrampet te worden voor enige Kerk. Het zij en blijve haar taak, om instrument te zijn voor „de grondtoon van ons volkskarakter”, waarvan art. 1 van haar program van beginselen gewaagt: de grondtoon der Hervorming.

Hij hebbe zijn denkbeeld: kerkelijk enthousiasme bij ons. De vraag komt op, of O. wel enthousiast is voor zijn kerk; want hij wil maar niet ons beschouwen als de misdadigers, die wij in 1944 gescholden zijn. Waarom is hij eigenlijk niet bang voor ons als partijleden? Een goed synodoraat moest kopschuw voor ons zijn, niet zoozeer uit kerkelijk „enthousiasme”, als wel wegens de diep gewortelde overtuiging, dat dr Ridderbos, heusch doodkalm Gods hooge recht aan ons bedient heeft. Maar, als er dan van enthousiasme sprake moet of mag wezen, dan zijn wij bang voor een schare, die pas warm loopen kan als de politiek in het spel komt. Heusch, wij willen geen partij, die spreektrampet wordt van een universiteit of regeringsblok, of... kerk. Wij willen een partij die spreektrampet kan zijn voor al haar leden. En voor die leden naar hun diepe geloofs- of overtuiging. En als daarin de eenheid zoek is, omdat er een ethisch conflict van de eerste grootte is, of anders een diepgaand verschil over de vraag, hoe men zich heeft te houden aan het van Christus gegeven recht, dan gaan ook wij „rustig onzen weg”. Wij hebben door ons Amersfoortsch congres getracht, te redden, maar dan op duidelijk e basis. Waarschijnlijk wringt de schoen op dit laatste punt: de poging om duidelijk te hooren spreken? De heer O. noemt in zijn laatste volzin „den grond-

toon van ons volkskarakter”. Wij zullen over dit ietwat wazige begrip hier niet gaan disputeren. Misschien mogen we er hem wel aan herinneren, dat Kuyper, toen hij daarover schreef (Ons Program, breede uitgaaf, p. 31), heeft gezegd: „Terecht is opgemerkt, en wij herhalen het, dat hier te lande de Kerk niet in den Staat gesticht werd, maar omgekeerd, de Republiek der Nederlanden veeleer als schuts-muur om de reeds bestaande Kerk, en dus TOT HAAR BEHOORENDE, werd opgetrokken”. Als dat van de republiek gold, hoe dan met „de Partij”? Wij wenschen geen kerkje te spelen, maar kerk te zijn, en binden ons, om niet in het sectarisme, die doodelijke kwaal, te vervallen, aan wat eeuwen lang hier is aangemerkt als toetssteen en norm voor kerkbelijdenis en kerkregering.

Want van de kerk hangt zoo onnoemelijk veel af: nog hoor ik den Heer Schouten op een Kamper School-dag zeggen: wat zou er van ons als Partij terecht komen, als de kerk er niet was? En nu wordt het ons weer meenens. Laat den heer Schouten het ook maar meenens zijn met zijn kerk.

K. S.

ons handboek.

Verschenen is het Handboek onzer kerken voor 1948. De tijd van verschijning is — gelukkig — niet meer ongeveer Januari; de wijzigingen, die tegen het einde van het kalenderjaar in veel plaatsen optreden in de kerkelijke adressen kunnen nu nog vermeld worden.

Zoo'n Handboek is voor vele lezers waarschijnlijk zóó welkom, dat zij er langer in lezen dan de redacteur noodig had om er wat voor te schrijven en na te pluizen. Dat is geen eigen roem, alsof de redacteur zoo gauw zou kunnen werken. Want de lof, die werkelijk betamelijk is, komt niet aan hem toe, doch aan het bureau in Goes. Zoo komt de eer, die ook door het pluizende lezerscorps aan dit boek bewezen wordt, aan dit bureau toe. Die lezers zullen zich interesseeren voor het aantal onzer leden. Dat getal geeft mij altijd weer reden tot dank. Op 't oogeblik ligt naast me „Zalsmans Jaarboekje voor Kerk, School en Zending” voor 1871. Daar wordt van de toenmalige Christelijke Gereformeerde Kerk (die hier „ontstaan” heet op 14 October 1834) als ledental opgegeven — volgens een rekenmeester, dien ik blindelings volg — pjm. 102.000. Dat was dus zes en dertig jaar na de Scheiding. Wat zal ons ledental zijn zesendertig jaar na de Vrijmaking? Laat niemand „den dag der kleine dingen verachten”, en laat ons gelooven aan de kracht van het werk Gods: als wij weten een roeping te hebben en het getuigenis zuiver bewaren, zullen wij een kracht zijn voor land en volk, waarmee alleen tot hun eigen schade sommigen letwat spotten. Hoe rijk is b.v. onze opleiding, terwijl de Geschiedenis eerst na 20 jaar een heel zwak begin van een eigen opleiding kregen in Kampen. Hoe veel kleine gemeenten waren er ook toen nog (in 1871). Maar het aantal dienstdoende predikanten was naar verhouding grooter dan het onze. Welk een kracht, toen reeds, als men nagaat hoe weinig leden toch soms een eigen predikant hebben.

Het Jaarboek is ook in dit jaar weer van „Mengelwerk” voorzien. Over wijlen ds J. S. Post geeft ds Zemel een waardig herdenkingsartikel. De redacteur verzorgde het „Jaaroverzicht”. Een zeer interessant artikel (ds Koopmans en ouderling v. d. Mark) wordt gewijd aan de vrijmaking in Curaçao, waar veel uit te leeren valt over die steeds weer nieuwe oude geschiedenis van schorsing en zelfhandhaving eener hiërarchie, die al lang — zie ons artikel van verleden week in antwoord aan ds Fernhout — zichzelf in tegenstrijdigheden verward heeft, die voor ieder normaal onderzoeker bewezen is geëischt te hebben wat zij niet eischen mocht, die dit zelf ter dege beseft (want de feiten zijn zoo duidelijk als men maar wenschen kan) maar die toch maar altijd weigert boete te doen en met betuiging van leedwezen terug te nemen wat bewezen is schuldige fout en rechtskrenking te zijn. Eindelijk geeft ds Meyerink een zeer duidelijk en instructief artikel over ons „vreemdeling” zijn op aarde.

We bevelen dit, naar we meenen, ook nu weer goed verzorgde Handboek bij de lezers ten zeerste aan. Men kan er niet buiten.

K. S.

van een boek aankondiging

In „Gereformeerd Weekblad” vertelt dr Berkouwer, dat hij „erop heeft zitten wachten”. Waarop? Op een afkeurende aankondiging — althans in ons blad — van het door ons besproken werk „Christus, de Heiland”. Dat ik veel goeds erin constateerde, wordt verzweigd. Dr B. is nog al eens bezig, ik kan de keeren niet meer tellen, met het motief der „bewustzijnsverenging”. Het repeteeren van dien term kan zelf een symptoom daarvan zijn; en is het allicht, bij wie de argumenten overslaat, of niet verdragen kan, dat men de kerken, en hem zelf, houdt aan de feiten, omdat de camouflage daarvan maar niet ophouden wil. Overigens weten wij er ook van: ergens op zitten wachten. We wisten, hoe dr den Hartogh zou reclame maken, b.v. met het motief-zelfonderzoek (ondanks onze hem bekende artikelen) en weten ook hoe b.v. „De Strijdende Kerk” zal oordeelen in de meeste gevallen.

Eén ding schijnt van beteekenis: dr Ridderbos, H. N., merkt op dat het boek reeds in 1942 grootendeels klaar was, en den boekhandel is aangeboden. Maar

dat wisten wij ook. We hadden het over de „groepsmentaliteit”, en die is al aan den gang sedert 1933; in 1936 heeft ze den strijd geopend en nadien koppig volgehouden tot ze in '44 toesloeg. Dat staat er duidelijk; met „sectarisme-van-1944” is natuurlijk bedoeld het sectarisme, dat toen zijn fixatie aandorst. Een kind weet, dat reeds jaren lang de groepsgeest werkte, ook in de keus van werkers en medewerkers. En wie vroeger werden achtermitgezet, b.v. Vollenhoven-Dooyeweerd, die krijgen nu ineens hulp of een plaatsje, als ze maar „blijven”. Die laatste mentaliteit is een typisch bewijs van bewustzijnsverenging. Niets wordt meer beoordeeld naar zijn mérites; alleen maar naar het g e g e v e n v e r b a n d.

K. S.

het gevaar van inschakeling bij de gelijkschakeling.

Er wordt, blijkens perspublicaties, ook onder ons gedacht over mogelijken nieuwen zendingsarbeid. Zie ik het wel, dan hebben we allen de vaste overtuiging, dat op Soemba onze eerste taak ligt, wijl het de oude is, en wijl daar reeds kerken zijn, en een predikant, al wordt die nog niet in de gelegenheid gesteld, zijn arbeid voor onze kerken ginds te verrichten. Daarnaast evenwel wordt ook overwogen, of er misschien een ander terrein kan zijn aangewezen voor ons. Niet onmogelijk, dat, gezien de door ons nog niet gewijzigde Zendingsorde, die terreinkeuze aan de generale synode laat, voorstellen dienaangaande haar bereiken zullen.

Daarom zullen we ons hebben in te denken, welke moeilijkheden zich op het zendingsgebied voordoen. Die moeilijkheden zijn o.a. hierin gelegen, — men wil de vrije kerken wel laten arbeiden, ook in de verkon-diging van den Christus der Schriften, maar verlangt, dat eventueel door haar zendingsarbeid geplante kerken, zijn ze eenmaal tot zelfstandigheid gekomen, zullen worden ingeschakeld in het geheel van de Indische kerken, c.q. van de protestantsche onder-afdeling van dit lichaam. Met andere woorden: dat de op Christus' bevel ondernomen zendingsarbeid een hulpmiddel wordt om kerken uit te leveren aan een corporatie, die indruischt tegen Zijn bevel aangaande de zelfstandigheid der kerken, ook tegenover den staat, laat staan tegenover den totalitaire revolutie-staat. Nog anders gezegd, dat wij worden ingeschakeld bij de gelijkschakeling, waartegen we ten bloede toe gestreden hebben tijdens den oorlog. Dezelfde gevaren, als die ten tijde van Willem I („verlicht despoot”) Indië's kerken bedreigden, keeren verscherpt terug, nu onder pressie van de wereldpolitiek.

Daarom verdient het de volle aandacht, dat men tracht, onze kerken, stel, dat ze ertoe overgingen b.v. West-Borneo als zendingsterrein (arbeid onder de Dajaks) aan te nemen, ertoe te pressen, „oecumenisch” saam te werken, b.v. met de Baseler Mission, en met de „Protestantsche Kerk”, én met den op te richten Raad van Kerken (Balai of Madjalis) voor „GEHEEL INDONESIË”. Men wil, dat ds Hoekendijk, voorzitter Zendingsraad, en ds Blauw, met onze kerken zullen gaan spreken over de wenschelijkheid, zoo niet noodzakelijkheid (!), om deze „oecumenische houding” (!) aan te nemen bij haar zendingswerk. En hoopt, dat wij contact zullen opnemen met het Zendingconsulaat.

Ik mag het niet nalaten, geloof ik, onze kerkleden te doen weten, wat hier de bedoeling is. Niet van ons of onze deputaten natuurlijk, of van eenige onzer kerken, doch van degenen, die van buiten af onze kerken trachten te drijven in een richting, die de hare niet is, en waartegen zij principieel bezwaren hebben: geloofsbezwaren, bezwaren, die we altijd hebben gehad. De zending is zoo'n moeilijk ding: het eenvoudige volk ziet daarin de heerlijkheid van Christus' werk, maar het wordt door allerlei lichamen van politiek, of wereldpolitiek aard, onder den mooien schijn van een „oecumenisch”, maar in werkelijkheid confessie-uthollend wereldwerk, doorkruist, gehinderd, en aan banden gelegd. Zulke dingen zijn als dreigende gevaren direct voor allen onder de oogen te zien, opdat elke overhaasting worde vermeden, en we ook voor ons zelf geen moeilijkheden scheppen, die te laat zouden worden betreurd. Er bestaat nu eenmaal geen democratie meer; heel de wereld staat voor het gelijkschakelingsprobleem, voor de staats-tyrannie: voor een wereldbeweging, die vaak met behulp van revolutionaire woelingen, ons in de planting der kerken aan banden leggen wil, of anders onze zendingsactie wil verbieden, indien zij vrij zou willen zijn. Liever geen „toelating”, dan eene, welke ons, bedoeld dan wel onbedoeld, bewust of onbewust, zou drijven in een richting daarheen, waar we het bloed van Christus' martelaren uit de jaren 1940—1945 hooren roepen om recht van boven. Wat weten we eigenlijk van „de” indische kerken? Wat weten we van de conferentie van Makassar, en haar besluiten? Geen democratie, ondanks het drukke hanteeren van het woord: dat beteekent óók: geen duidelijke opening van zaken voor de vrije kerken. Laat ons voorzichtig zijn tot het uiterste, en waakzaam, en elkander daarin ontmoeten en schragen.

K. S.

candidaats-examen.

Geslaagd voor het Candidaats-examen de Heer B. van Riet, Wijngaardstraat 64, Goes.